

Långasjö kyrka

Långasjö socken, Växjö stift, Kalmar län

Kulturhistorisk del av vård- och underhållsplanering

Liselotte Jumme
Kyrkoantikvariska rapporter april 2005, Kalmar läns museum

Inledning

Följande arbete har utförts av Kalmar läns museum på uppdrag av Långasjö församling i mars månad 2005. Materialet ska ingå i vård- och underhållsplaneringen för Långasjö kyrka. Arbetet består av en kortfattad historisk beskrivning av socknen och kyrkomiljön samt en mer omfattande historisk beskrivning av kyrkobyggnaden. Den historiska beskrivningen av kyrkobyggnaden bygger på material i Kalmar läns museums topografiska arkiv, handlingar förvarade i Antikvarisk topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet, Stockholm, diverse lokallitteratur samt uppgifter lämnade av församlingen. Efter den historiska beskrivningen följer en kort redogörelse över kyrkobyggnadens exteriör och interiör. Arbetet avslutas med en översiktlig kulturhistorisk karaktärisering och bedömning, samt en händelselista. Förutom denna rapport har kulturhistoriska kommentarer levererats i tabellform direkt till församlingen (Jan-Erik Fransson). Dessutom har församlingen mottagit en cd-skiva med dokumentationsfotografier tagna vid inventeringstillfället.

Långasjö kyrkogård kommer att inventeras under våren 2005 och rapport över denna med kulturhistorisk bedömning levereras till församlingen. Inventering av kyrkogården görs på uppdrag av Växjö stift .

Beskrivande del (II i Växjö stifts mall för vård- och underhållsplaner) Långasjö kyrka

Växjö stift

Fastighetsbeteckning: Långasjö 4:61, Långasjö kyrka

Långasjö socken, Emmaboda kommun, Konga härad, Kalmar län, Småland.

Invånare: 1805: 1367 inv, 1885: ca 2800 inv, 1935: 1728 inv, 1972: 1090 inv, 2003: 920 inv

Historisk beskrivning

Socken

Långasjö socken består mestadels av småbruten skogsbygd med spridd bebyggelse, i regel placerad i höjdlägen. Ett mindre antal fornlämningar är kända, bl a två hällkistor och fler bronsåldersrösen. Nuvarande bygd har medeltida ursprung. Namnet Långasjö nämns första gången i skrift 1355, då som Langaesio. Nuvarande kyrkan har föregåtts av en medeltida stenkyrka. Socken påverkades starkt av emigrationsvågen under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. Långasjö samhälle ligger centralt placerat i socknen. Under 1900-talet har Långasjö präglats av det framgångsrika sågverksföretaget Geijer & Söner, numera Geijer Timber, startat av den hemvändande guldgrävaren Alfred Geijer 1902. I anslutning till tätorten Långasjö ligger Klasatorpet, som låg som torp under prästgården, och användes vid inspelningarna av Troells filmatisering av Mobergs verk Utvandarna.

Långasjö socken hörde fram till 1971 till Älmeboda kommun i Kronobergs län. År 1971 blev dock Långasjö socken tillsammans med Hälleberga och Algutsboda socknar en del av Kalmar län. Ända fram till 1921 var Långasjö förenat med Ljuder till ett pastorat. Ursprungligen var Ljuder moderförsamlingen. År 1693 förklarades Långasjö som moderförsamling och Ljuder som annex. I slutet av 1800-talet framfördes av flera orsaker tankar på att bilda eget pastorat men först 1921 fick frågan sin lösning och Ljuder fick egen kyrkoherde. Tillsammans med

Älmeboda utgjorde Långasjö ett pastorat under tiden 1962-78. Därefter bildades Emmaboda-Långasjö pastorat.

Kyrkomiljön

Långasjö kyrka ligger centralt placerat i det långsmala samhället. Precis väster om kyrkan finns Långasjön som nyligen restaurerats och kring vilken man anlagt vandringsled med lusthus. Till kyrkomiljön hör förutom kyrka, kyrkogård och bårhus även sockenstugan och de gamla kyrkstallarna, byggda vid 1800-talets mitt. I kyrkans närmiljö finns också en skola byggd på 1960-talet och en bankbyggnad uppförd vid 1900-talets mitt. Strax öster om vägen genom samhället finns hembygdsföreningens område med kyrkstallarna som flyttades och byggdes om till vandrarhem på 1960-talet, samt en ditflyttad bykstuga som tidigare hört till prästgården. Gamla brandstationen i området tillhör numera Långasjö församling. Vägen genom samhället gick fram till 1960-talet mellan kyrkan och sockenstugan. Här fanns också en halvkilometerlång kyrkallé. När vägen drogs om flyttades den norra längan av kyrkstallarna, den som byggdes om till vandrarhem, medan de två södra längorna revs. En ny allé av 110 lindar planterades på 1970-talet längs den nya vägsträckningen och utgör idag en tydlig markering av samhällets huvudled. Där vägen nu går fram strax sydost om kyrkan låg gamla prästgården. Den nya prästgården uppfördes 1920 i närheten av platsen för den gamla.

Såsom vanligt är har sockenstugan haft många funktioner genom åren. Huset byggdes som skola år 1866 och fungerade även som lärarbostad och barnmorskebostad. Under en period fanns en gymnastiksal tillbyggd i vinkel till byggnaden. Under vissa perioder har huset även fungerat som kommunalhus och bankhus. I källaren fanns badstuga för skolbarnen. Skola fanns i huset ända till 1960-talet då den nuvarande skolan byggdes på en arrenderad åkermark. Nu brukas sockenstugan som församlingshem. I källaren har församlingen personallokaler för vaktmästare. Marken kring kyrkan, sockenstugan och kyrkogården ägs av församlingen. Området norr om kyrkogården, längs med sjön, utgörs av hagmark med lövträd. Området kallas klockbolet då en klockstapel ska ha stått norr om kyrkan långt tillbaka i tiden. Mellan kyrkan och sockenstugan finns ett monument kallat Emigrantstenen.

Kyrkan ligger mitt på kyrkogården mellan gamla vägen och Långasjön. Koret är vänt mot öster och tornet mot väster. Kyrkogården omgärdas av stenmur och trädkrans. Ingång sker genom grindar i öster. Ett ”extra vapenhus” eller bårhus ska ha funnits vid ingången till kyrkogården fram till 1831. Då revs detta och ett nytt med spånklädda fasader uppfördes vid kyrkans nordvästra hörn. Detta stod kvar åtminstone till 1865. Fram till 1950-talet fanns kyrkogård endast söder och norr om kyrkan. På 1950-talet skedde dock en större utvidgning av kyrkogården mot väster. Då uppfördes också bårhuset en bit väster om kyrkan.

Kyrkobyggnaden

Beslut om att uppföra en ny kyrka i Långasjö togs den 9 juli 1775. Kyrkan skulle byggas på samma plats som den gamla medeltida stenkyrkan. Ritningar till den nya kyrkan utfördes av Överintendentämbetet i Stockholm. För stenarbetena anlätades murarmästare Anders Bergström i Kalmar och för träarbetet sockensnickaren i Vissefjärda, mästare Sven Lundgren. Häradsglasmästare Gabriel Elmqvist fick uppdraget att förfärdiga fönstren. Förutom den kontrakterade arbetskraften deltog, som brukligt var, stora delar av socknens arbetsföra befolkning i arbetena med att bygga den nya sockenkyrkan. Den gamla kyrkan fick stå kvar medan nya byggdes runt om. I sockenprotokoll från tiden framgår bl a att norra muren av gamla kyrkan skulle behållas om så var möjligt och att den av Kongl. Maj:t approberade ritningen skulle följas i möjligaste mån. Vid en murverksdokumentation utförd på 1970-talet

kunde inga murrester från den gamla kyrkan lokaliseras. Jämfört med ritningen byggdes kyrkan med ett något högre takfall, anslutningen till tornet fick ett enklare utförande än planerat och gördelgesimsen (d v s ett horisontellt listverk) och putsdekoren på tornfasaden kom aldrig att utföras. Kyrkan uppfördes med ett rektangulärt kyrkorum samt med kor och utbyggd sakristia i öster samt torn i väster. Lanterninen utfördes med en klockformad, öppen huv och med ett omgärdande räcke. Ingångarna förlades till tornet i väster samt till södra långhusväggens mitt. På sakristians södra sida placerades också en ingång. Kyrkans murar uppfördes av gråsten som putsades och kalkades. Långhustaket täcktes med träspån som rödfärgades 1792 av Carl Svahn i Vissefjärda. Torntaket kopparkläddes. På sakristians östra gavel sattes en inskriptionsplatta av röd kalksten med orden: *"År Efter Christi Börd 1789 då Konung Gustaf den III Die förde Svenska spiran Uppbyggdes detta tempel Gudi till ära och församlingens nytta under Probstens och Kyrkoherdens Mag. R. Elias Aspelins vård och inseende."* Om interiören under kyrkans första år är inte mycket känt, men enligt ritningarna byggdes en sluten bänkinredning med bänkar som gick ända ut till långhusväggarna och ända längst bak i kyrkorummet, så som var brukligt i tidens kyrkobyggnader. Enligt ritningarna ska altarringen ha varit fyrsidig och fäst i korväggen. Kyrkan invigdes år 1794 av biskop Olof Wallqvist. Mer om historiken kring kyrkans uppförande kan läsas i bl a Jan Redins bok *"Kring Långasjö kyrka i sjuhundra år"*.

Drygt 30 år senare, 1829, beskrivs kyrkan av komminister Håkan Sjöström på uppdrag av domkapitlet. Av beskrivningen ges värdefull information om kyrkans interiör. Väggarna var vid denna tid putsade och kalkavfärgade, taket välvt med bräder och vitmålat. På altaret fanns fyra ljusstakar. Över altaret fanns en nisch med en stor altartavla med en *"misslyckad målning föreställande frälsarens bön i ortagården"*. Målningen hade tillkommit 1803 som gåva efter häradsdomaren Joh. Carlsson på Häljanäs som avled år 1800 och hans maka Sigrid Svensdotter. Detta och mer kunde utläsas av målade inskriptioner på tavlans omfattning (delar av denna finns ännu på sakristians vind). En predikstol, bevarad från den gamla kyrkan, fanns på norra väggen, prydd med skulpturer av de fyra evangelisterna. Något längre ner på norra väggen hängde triumfkrucifixet från den gamla kyrkan. Ovan den södra av ingångarna från sakristian hängde ett begravningsvapen över Ehrenborgh. På södra väggen nära östra gaveln hängde ett epitafium över Captainen och Riddaren Stenfeldt. Över norra dörren vid altaret fanns en tavla föreställande Jungfru Maria Bebudelse och på norra väggen en tavla föreställande Jesu korsfästelse. Förutom altartavlan som numera finns på Smålands museum och epitafiet över Stenfeldt (vars öde är oklart) finns samtliga nämnda inventarier ännu i kyrkans ägo. Komministern beskrev också att golvet i gångarna och i koret var av skrovlig Gotlandssten och att i koret låg en flat sten med ristning som sa att golvet lades 1806 då Erick Schütz var prost, av en man med initialer M. S. S. i Alunås. Golvet är numera av trä och den nämnda stenen sannolikt borta. År 1829, då ovan beskrivning tillkom, väntade läktaren ännu på ett orgelverk. Kyrkans första kom dit år 1836 eller 1837, byggd med 12 stämmor av J.P. Åberg i Vassmolösa.

Kyrkans första större ombyggnad utfördes sannolikt 1863- 64. Det var troligen då som tornets öppna huv med balusteromgivna lanternin revs och ersattes med dagens enkla, fyrsidiga lanternin med flackt tälttak. I samband med det lades spåntak på tornet. Invändigt togs den gamla predikstolen bort, tillsammans med andra äldre inventarier, och ersattes av en ny utförd i klassicistisk stil med mångkantig korg och lanternin. Predikstolen tillverkades av orgelbyggaren Johannes Magnusson efter ritning av Överintendentämbetet. Troligen var det vid samma tillfälle som altarringen byggdes om från fyrkantig till halvrund och kordörrar och altarnisch fick nya omfattningar. Omfattningarna kring kordörrarna utfördes i nyklassicistisk stil av stiliserade arkitekturelement i form av pilastrar och gavelparti. Ombyggnad av altarring

och tillkomst av omfattningar kan möjligen ha tillkommit först vid den senare renoveringen på 1890-talet. Åren 1890- 94 utfördes nämligen en större invändig renovering. Denna innebar att innertaket höjdes något och kläddes med pärlspontat virke. Taket indelades med segmentband som för att efterlikna valvbågar och målades i gråvitt. Taklisten drogs tvärs över korväggen. På den övre delen av korväggen utfördes dekorationsmåleri med små fyrklöverfigurer/fyrpass. Väggarna målades nertill i gulbrunt och upptill i en gulgrå kulör. Altarring, predikstol, orgelfasad och läktarbarriär vitmålades med förgyllda dekorativa element och bänkinredningen målades i ekfärg. Taklisten, altartavlans omfattning, omfattningar vid kordörrarna samt pelarna under läktaren marmorades i ljusa kulörer. På läktarbarriären och altarnischens omfattning tillkom tänkespråk: *"Lofsjungen Herren"* respektive *"Jag är vägen, sanningen och lifvet"*. Vid det här tillfället installerades också värmeugnar av gjutjärn.

Nästa omfattande renovering utfördes åren 1930-34 under ledning av arkitekt Paul Boberg, Växjö. Exteriört utfördes mestadels arbeten av vård- och underhållskaraktär med omtäckning av de södra takytorna på långhuset samt sakristian och tornet med nya ekspån, översyn och komplettering av övriga takytor samt reparation av vindskivor, hänggrännor och stuprör. Ny yttertrappa byggdes vid torningången, solbänksplåtar sågs över i fönstren och nya gjordes till ljudluckorna. Fasaderna rengjordes och avfärgades och lanterninens brädväggar målades. Kyrkans fönster och dörrar målades.

Invändigt utfördes en mer genomgripande renovering. Värmekaminerna togs bort och radiatorer monterades. Pannrum med vedeldad panna byggdes i sockenstugans källare och värmen fördes via kulvert till kyrkan. I samband med ledningsdragningarna lades golvet om i kyrkorummet, sakristian och sakristians förstuga. I kyrkorum och sakristia låg redan trägolv som nu byttes ut. Någon gång under 1800-talet hade alltså det ursprungliga kalkstensgolvet i kyrkorummet bytts ut mot trä. Det gamla kalkstensgolvet fick dock ligga kvar i vapenhuset, efter omläggning och viss komplettering från sakristians förstuga som nu också fick trägolv. Vid kyrkorummets södra ingång anordnades vindfång. Alla dörrar kläddes med plywood mot kyrkorummet varvid de underliggande speglarna doldes. I hela kyrkan insattes nya inner- och ytterbågar, eventuellt gjordes även karmarna nya. Kyrkans tunnvalv fick åter ny beklädnad, nu av slätspönt virke, taklisten över korväggen togs bort och vinden isolerades. Kyrkorummets bänkar byggdes om så att sittbrädorna blev bredare och ryggstöden mer lutande och nya fotbrädor tillkom. Sannolikt togs en bänkrad bort på var sida om mittgången längst fram i kyrkan. Sittbänkar som fanns på var sida om altaret, innanför altarringen togs också bort. På läktaren byggdes ny bänkinredning, eventuellt med återanvända delar av den äldre inredningen. Kyrkorummets väggar avfärgades med kalkfärg i en gulaktig ton och taket målades i matt blågrön kulör. All träinredning målades. Den dominerande kulören blev ljus grått. Vissa delar av den fasta inredningen marmoreringsmålades även det i gråvitt, helt eller delvis, såsom bänkar (speglar i dörrar och på skärmar), taklist, predikstol, omfattningar till kordörrar och altartavla samt kolonner under läktaren. På läktarbarriären togs det målade tänkespråket bort och ett äldre ornament i form av lyra och pilkvistar togs åter fram. All gammal förgyllning sparades och bättrades i hela kyrkorummet. Elektrisk belysning installerades. Armaturer ritade av Boberg vid 1930-talets renovering finns ännu idag i sakristian och i dess förstuga liksom i vapenhuset.

I vapenhuset revs vid samma renoveringstillfälle gamla skrubbar och en ny trappa till läktaren byggdes. Torntrappan kläddes in och nytt innertak och golv gjordes till tornrummet bakom läktaren. I sakristians förstuga byggdes en ny trappa till vinden och utrymmet iordningsställdes för förvaring av inventarier.

Under 1930-talets senare hälft, under 1940-talet och en bit in på 1950-talet skedde inga större förändringar i kyrkan. En del elektriska installationer utfördes dock som komplettering till de tidigare. Exempelvis elektrifieras befintliga ljuskronor år 1943 och 1952 installeras vägglampetter av mässing och glas i kyrkorummet. De senare finns numera i koret och på läktaren. Under denna period utfördes också en del konserveringsåtgärder på inventarier. På 1950-talet framförde församlingen önskemål om att få sätta upp en ny altartavla i koret. Elisabeth Bergstrand-Poulsen, konstnärinna och författare bördig från Långasjö, hade i samband med sin död donerat en altartavla till sin gamla hemförsamling. Efter ritningar av länsarkitekt Hans Lindén, Växjö, murades altarnischen igen år 1957, omfattningen revs bort, den gamla altartavlan plockades ned och deponerades till Smålands museum, och den nya altartavlan sattes upp i koret. Vid samma tillfälle togs det gamla altaret bort och ersattes av ett nytt av röd granit. Elisabeth Bergstrand-Poulsen föddes i Långasjö sockenstuga år 1887 som dotter till kantorn och folkskolläraren Peter Magnus Bergstrand och makan Anna. Altartavlan med motiv kallat ”Den himmelska och den jordiska lovsången” donerades av konstnärinnan och inramades genom maken Axel Poulsens försorg.

Åren 1961-62 utfördes en större renovering efter planer upprättade av länsarkitekt Hans Lindén, Växjö i samarbete med Rejlers ingenjörbyrå. Utvändigt kläddes samtliga ytterdörrar med profilerad, antikbehandlad kopparplåt. Invändigt innebar arbetena ommålning i alla utrymmen. En ambition var att anpassa färgsättningen i kyrkorummet till den nya altartavlan och samtliga snickerier målades om. I långhuset slipades och laserades golven och väggarna kalkavfärgades i ljust gult. Antalet bänkar reducerades med en bänkrad i öster och tre i väster. Koret utökades mot väster och nytt trägolv lades. På bänkarnas ryggstöd togs en övre list bort och ersattes med en ny med mjukare rundning. Bänkinredningen målades invändigt helt i rött, spegeldörrarna gavs svart kulör med effektränder liksom pelarna under läktaren. I koret flyttades korbänkarna ut från väggen för att ge plats för radiatorer. Sannolikt togs då också sittbrädorna bort i korbänkarnas inre bänkrad. Altarringen öppnades upp genom att grindar borttogs. Kyrkorummets innerdörrar målades med spegel i svart med röd list. Omfattningarna till kordörrarna målades i rött, grått och gult/guld. Predikstolens och orgelhusets marmorering behölls och sannolikt konserverades predikstolens måleri. Tidigare förgyllda partier på fasta inventarier i kyrkan omförgylldes. Troligen gällde detta dock inte predikstolens förgyllning. En ny ljuskrona inköptes till koret och kyrkorummets övriga ljuskronor omdisponerades. I sakristians förstuga byttes trägolvet ut mot ett tegel och toalett installerades under trappan till vinden. I sakristian målades sannolikt förvaringsskåpen med kyrkorummets färgsättning i grått, svart och rött. Kyrkan återöppnades efter den stora renoveringen av domprost G A Danell, Växjö. I samband med återinvigningen skänktes en del inventarier till kyrkan, bl a ljuskrona av svenskamerikanaren Hjalmar Johansson, Långasjö, och en nummertavla av framlidna fru Astrid Karlsson, Brunamåla. Från Ester Lindgrens fond utgick medel till högtidsljuskrona och till högtidsljusstakar.

Omkring 10 år senare, 1970, behövde kyrkan ett nytt orgelverk. Genom att återanvända nedmonterade delar av kyrkans äldsta orgel rekonstruerades orgeln med 12 stämmor byggd av J.P. Åberg 1837. Orgelbyggare J. Künkel, Lund utförde arbetet. Orgeln, som sägs vara den enda i landet helt bevarade av J.P. Åberg återinvigdes 1971. Orgelhuset som är samtida med Åbergs orgel byggdes sannolikt om något vid detta tillfälle. Spelbordet gjordes nytt och byggdes in i orgelhuset. Sannolikt målades också orgelhuset i dagens ljusgrå kulör.

År 1971 var det dags för en större exteriör renovering, vilken leddes av byggmästare G. Björk, Nybro. Fasadens puts var dålig och knackades ned helt och hållet på långhus och sakristia. På tornet togs putsen ned i första våningsplanet, men inte på tornets övre del.

Fasaderna putsades om med en grov spritputs, troligen bestående av kalkcementbruk (kc-bruk) och avfärgades i varmvit kulör. Undersökning av kyrkans fasader vid nedtagning av puts gav inga indikationer på att delar av gamla kyrkans fasader integrerats i nya kyrkan, så som man tidigare antagit. Det kunde dock konstateras att kyrkan i ett tidigare skede haft rosafärgade fasader. I samtliga av långhusets fönster byttes glasen i ytterbågen ut. Trapporna vid ingångarna lades om och kompletterades. Samtliga utvändiga snickerier sågs över och målades. Fönstren gavs en grågrön kulör. Taken sågs över. På långhusets tak kompletterades med nya expån och hela taket tjärades. Tornets kors och kula omförgylldes.

Åren 1979-80 genomfördes en invändig ombyggnad ledd av byggmästare Martin Johansson. Den tidigare slutna bänkinredningen kortades av mot långhusväggarna så att sidogångarna tillskapades. Skärmar från den gamla bänkinredningen återanvändes som bröstpanel längs delar av långhusets väggar. Mot sidogångarna gjordes bänkarnas sidor nya av furu. Bänkinredningen målades om med rött invändigt, så som tidigare, och skärmar och dörrar målades i tre nyanser av grått samt list i rött och guld. Även andra delar av interiören målades sannolikt om vid detta tillfälle. Det är dock oklart vilka. Justering av altarrundelns knäfall. Golvet i koret lades om för att täta sprickor och alla golv i kyrkorummet laserades.

Under 1990-talet och de första åren av 2000 har vissa utvändiga arbeten utförts. Fram till år 1992 hade tornet haft beklädnad av träspån vilken nu ersattes med kopparplåt. Samtidigt lades ny kopparplåt på lanternintaket och lanterninens fasader sågs över och målades i vitt och grågrönt. Korset omförgylldes och takavvattningen kompletterades. På det övre tornet lades eventuellt ett nytt undertak. År 2000 var det dags för översyn av långhustaket som då kompletterades med nya spån och tjärades. År 2003 genomfördes välbehövlig fönsterrenovering och fönstersnickerierna målades i en gråblå kulör.

Kortfattad byggnadsbeskrivning

Exteriör

Rektangulärt långhus med kor i öster och öster om det en utbyggd sakristia, smalare än långhuset. Torn i väster. Fasaderna, uppförda av gråsten, är putsade med en grov spritputs samt avfärgade i vitt. Släta markeringar finns kring de rundbågiga öppningarna för fönster och dörrar. Sockeln är spritputsad och målad i grått. Långhusets branta sadeltak och sakristians valmade tak är klädda med tjärade expån. Tornet i väster kröns av fyrsidig lanternin med tälttak av koppar samt överst kors och kula med förgyllning. Lanterninen med klassicerande dekor med pilastrar och tandsnittsfris är målad i vitt och grågrönt. Tornet har koppartak, tjärade ljudluckor och synliga, svartmålade ankarslut. Takavvattning via hänggrännor i äldre rännkrokar och fint utformade stuprör av koppar. Ingång finns på tornets västfasad, mitt på långhusets sydsida samt vid sakristians sydsida. Torningången är i viss mån tillgänglighetsanpassad. Dörrarna är utvändigt klädda med profilerad kopparplåt. Ovan dörrarna finns lunettfönster. Fönstersnickerierna är målade i grågrönt. På sakristians östra gavel finns en inskriptionsplatta i kalksten, där omständigheter kring kyrkans uppförande behandlas.

Sammanfattande interiörbeskrivning

Det ljusa kyrkorummet täcks av ett trätunnvalv. Långhuset är rektangulärt och koret är rakslutet och lika brett som långhuset. Dominerande altartavla i mestadels mörka kulörer. Predikstol och orgelhus i klassicistisk stil. Stora rundbågiga fönsteröppningar med hela innanfönster. Bänkinredning med mittgång och sidogångar. Orgelläktare uppbyggen av svartmålade kolonner. Totalt hänger sex ljuskronor av mässing i kyrkorummet.

Långhuset

Taket täcks av ett trätunnvalv täckmålat i ljust grått. Mot väggarna finns en kraftigt profilerad taklist i mörkare grå ton. Väggarna är slätputsade och avfärgade i ljust gult. Fönstersnickerier i vitt. Laserat trägolv. Bänkinredningen, samtida med kyrkan, men något ombyggd, är uppdelad i ett nordligt kvarter och två sydliga, de senare delade av gång från södra entrén. Sidogångar längs långhusets långsidor åstadkomna genom att bänkarna kortats av. Bänkinredningen är målad invändigt i rött medan skärmar och bänkdörrar är målade i tre olika nyanser av grått, samt med listverk i guld och rött. Bänkarna är extra avkortade kring predikstolen på norra långhusväggen. Predikstolen är utförd i klassicistisk stil och tillkommen år 1863. Korg och ljudtak är mångkantiga och marmoreringsmålade i grått med förgyllt listverk. Korgen har speglar med förgyllda symboler och har en trappa mot öster. På norra långhusväggen finns en större gobeläng vävd av Gunvor och Eliane Carleman efter design av Johan Thelin 1976 samt en mindre altartavla med motiv "Jungfru Maria Bebudelse" signerad S.A. Spith 1803. På norra långhusväggen hänger ett huvudbaner över "... Kongl: Majjts. Tro-Tjenare. Capitainen af Calm. Infanterie. Wälborne Herr Mårten Gust. Eherenborgh..." död 1780. Ramp från långhus till kor finns i söder. Läktaren med utskjutande mittparti bärs upp av 14 kolonner målade i svart med kapital i rött och guld. På väggarna under läktaren finns fyra målningar av Elisabeth Bergstrand-Poulsen föreställande fyra av livets ceremonier, dop, nattvard, vigsel och begravning. I den södra delen står kyrkans äldre dopfunt av trä från 1915 samt ljusstakar av trä. I norr finns en modell över Långasjö gamla kyrkan på en sockel där låset från den gamla kyrkan monterats. Dörrpar mot vapenhuset målat i svart och rött, med foder i grått och rött. Läktarbarriären är målad i grått med överliggare i rött och har en mittdekoration i bestående av harpa och basuner. På läktaren står orgelhuset från 1837 med samtida orgelverk restaurerat och återställt 1970. Orgelhuset är målat i ljust grått och har förgyllda lister och dekorelement, bl a i form av lyror och flammor. Inbyggt spelbord av furu. Fyra öppna bänkar står i norr och söder, färgsättning som kyrkans övriga bänkinredning. Två textilförvaringsskåp på läktarens bakre del, ett i norr och ett i söder.

Koret

Koret är upphöjt ett steg jämfört med långhuset och har tak, golv och väggar lika långhuset. Stor altartavla utförd av Elisabeth Bergstrand-Poulsen och installerad år 1957. Motivet har kallats "Den himmelska och den jordiska lovsången" och har en dominerade färgskala av gulbrunt, brunrött och gult. Altare av röd granit samtida med altartavlan. Altarringen med firsidiga förgyllda balusterdockor är halvrund, överliggare och knäfall klädda med brun textil. Korbänkar i norr och i söder i färgsättning lika långhusets bänkar. På var sida om altaret finns ingångar till sakristian med omfattningar uppbyggda av arkitektoniska element. Omfattningarna är målade i grått, rött och guld/gult och krönt av ett förgyllt kors. Dörrbladen är släta (klädda med plywood) och målade med spegel i svart och list i rött. Två nummertavlor med förgyllda ramar på östra väggen. I sydöstra hörnet står ett golvur från 1800-talets senare del. I korets sydvästra del står en dopfunt av granit, tillkommen 1972. På väggen hänger ett triumfkrucifix daterat till 1400-tal samt två sentida ikoner. I koret finns också en lös bänk, samt stolar och en ambo av ek.

Sakristian

Till sakristian hör en förstuga som finns i byggnadskroppens södra del. Förstugan har golv av tegel, putsade, gråvitmålade väggar och gråmålat trätak. Armatyr av koppar och glas. Från förstugan finns utgång till kyrkogården via gråmålad pardörr med dörrblad försedda med kraftiga speglar. I rummets östra del finns en trappa till sakristians vind. Under trappan finns en liten toalett inrymd. Sakristian har golv av trä, putsade gråvitmålade väggar och ett äldre

gråmålat trätak. Ljuskrona av glas och mässing. Längs väggarna finns flera väggfasta skåp, alla utom ett med dörrar målade i svart, grått och rött. Ett skåp är trärent med smidesdetaljer. Mindre altare mot öster med liten målning av Elisabeth Bergstrand-Poulsen. Sakristian är möblerad med bl a bord och stolar. Äldre inventarier såsom fyra evangelistskulpturer från gamla kyrkans predikstol m m förvaras i utrymmet.

Utrymmet på sakristians vind är ouppvämt och har tak av bemålat virke som sannolikt kommer från den gamla kyrkan. På sakristians vind förvaras många av kyrkans äldre inventarier. Här finns flera väggfasta förvaringsskåp som tidigare rymde bl a textilier. I ett av de väggfasta skåpen förvaras delar av en äldre predikstol. På golv och hyllor förvaras ytterligare en större mängd inventarier, såsom äldre altare, äldre nummertavlor, kororgel, solur ytterligare skulpturer som suttit på predikstol m m. Inventarier av bemålat trä har inventerats av Jönköpings läns museums konservatorer under 2002. Många av föremålen är angripna av mask och mögel. Församlingen håller på att upprätta ett åtgärdsprogram för att kunna anpassa lokalen bättre till föremålens krav samt konservera och/eller sanera inventarierna.

Vapenhus/torn

Vapenhuset har ursprungligt golv av kalksten. Trappa av kalksten mellan vapenhus och kyrkorum. Väggarna är putsade och vitmålade, taket av trä är målat i grått. I vapenhuset finns bokbord och sittbänk. På golvet står en mindre kyrkklocka, som enligt uppgift är medeltida. I fönstret hänger ett votivskepp. Armatur av metall och glas. I norra delen av rummet går en brant trappa av trä upp till tornkammaren via vilken läktaren nås. Tornkammaren har laserat trägolv och putsade vitmålade väggar. Äldre armatur av trä och glas. Möblering med bord och stolar. Ett trappsteg mellan tornkammare och läktaren, samt kraftig pardörr och överljusfönster. I nordvästra delen av rummet finns inbyggd trappa som går vidare upp i tornet. I en övre tornkammare förvaras en del äldre inventarier, bl a delar av altarringen och några dörrar. Tre klockor hänger i tornets övre del; storklockan, enligt uppgift medeltida, mellanklockan omgjutet i Karlskrona 1792, lillklockan gjuten på Olssons klockgjuteri i Ystad 1938.

Övergripande kulturhistorisk bedömning (II.4 i Växjö stifts mall för vård- och underhållsplanering.) (Kompletteras senare med karaktäristik och bedömning för kyrkogården)

Alla kyrkor har generella värden

Som alla andra kyrkor byggda före utgången av år 1939 skyddas Långasjö kyrka genom Kulturminneslagen (SFS 1988:950). Lagskyddet är ett uttryck för att dessa kyrkor anses ha ett högt kulturhistoriskt värde. Det är inte enbart kvalitativa, estetiska eller historiska egenskaper som tillmäts värde, utan också symboliska, icke-materiella. Varje kyrka utgör ett lokalt kulturarv för sin bygd och är ofta bland de äldsta byggnaderna i socken. Kyrkorna har generella värden, d v s sådana som är gemensamma för alla kyrkor. I skriften ”Kulturhistorisk karaktärisering och bedömning av kyrkor”, utgiven av Riksantikvarieämbetet, ges exempel på sådana värden och karaktärsdrag. Kyrkan och kyrkomiljön är karaktärsskapande för bygden, ett landmärke och en orienteringspunkt i landskapet. Den är en symbol för trygghet, kontinuitet och förankring i tillvaron. Det lagliga skyddet omfattar kyrkobyggnadens exteriör och interiör, dess inventarier samt kyrkogården med dess byggnader och fasta anordningar.

Kyrkomiljön

Långasjö kyrka har en ganska typisk placering, centralt i samhället, med utblick över Långasjön och omgiven av annan bebyggelse som traditionellt hör kyrkan till. På denna plats har sockenborna begravts sedan medeltiden. Av den medeltida kyrkan finns idag inga spår, även om enstaka bevarade inventarier berättar om den långa kontinuiteten. I kyrkans närmiljö finns, förutom kyrkogården och bårhuset även sockenstugan/gamla skolan och en långa kyrkstallar, som dock är flyttad och ombyggd till vandrarhem. Sockenstugan/skolan är tidstypisk och relativt välbevarad med sina två våningar, stående rödfärgad locklistpanel och klassicerande omfattningar kring dörrpartiet. På taket ligger moderna betongpannor. Kyrkogården kring kyrkan utvidgades åt väster på 1950-talet. Då uppfördes också bårhuset, anpassat till kyrkomiljön, med tunt vitputsade tegelväggar och skiffertak. Interiören med bl a kalkstengolv, färgade fönsterglas och enkelt altare är utförd med omsorg och kvalitet. Bårhuset är exteriört och interiört välbevarat. Området norr om kyrkogården består av hagmark och har aldrig bebyggts. Här ska tidigare ha stått en klockstapel och området kallas fortfarande för Klockbolet. Kyrkogården omgärdas, så som ofta är fallet, av stenmur och trädkrans. Kulturmiljön kring kyrkan är viktig för förståelsen av platsens historia.

Kyrkobyggnaden

Långasjö kyrka, färdigställd 1789, räknas till gruppen nyklassicistiska kyrkor, vilka uppfördes från omkring 1760-1860. Från år 1776 kom byggandet av alla nya kyrkor att styras av Överintendentämbetet som från detta år granskade och godkände ritningar. Överintendentämbetet utförde också ritningar till kyrkor runt om i landet. Det nyklassicistiska stilidealet innebar en brytning med den traditionella kyrkoarkitekturen. Förebilden hämtades från den klassiska antikens byggnadsverk med harmoniska proportioner, rena former, symmetri och enkelhet som utgångspunkter. Långasjö kyrka är en god representant för de nyklassicistiska kyrkorna med sin långsträckt, ljusa byggnadskropp, stora fönsteröppningar och torn med lanternin. I Småland byggdes totalt 125 kyrkor under hundraårsperioden 1760-1860, av dem finns ett 30-tal på fastlandsdelen av Kalmar län. De flesta av dem kan kallas nyklassicistiska. Den folkliga beteckningen ”Tegnérlada” kommer sig av att Esaias Tegnér, som var biskop i Växjö stift 1824-46, var en varm förespråkare av typen.

Det har gått drygt 200 år sedan Långasjö kyrka byggdes. Redan vid mitten av 1800-talet förändrades kyrkobyggnaden exteriört genom att den öppna tornöverbyggnaden revs och den nuvarande lanterninen tillkom. Öppna lanterniner är hårt ansatta av väder och vind och det var inte ovanligt att öppningar sattes igen med luckor eller att lanterninerna kraftigt byggdes om bara några decennier efter kyrkans uppförande. Den nya lanterninen anpassades väl till kyrkans nyklassicistiska stil och utfördes firsidig med tälttak och med dekorativa pilastrar och tandsnittsfris. Under 1900-talet har samtliga fasader utom tornets överdel fått helt ny puts. Fönsterbågar och troligen även karmar har bytts ut och ytterdörrarna har klätts med kopparplåt. På tornet har takmaterialet förändrats från träspån till koppar. På långhustaket har man emellertid valt att behålla träspån som taktäckningsmaterial, vilket idag är relativt ovanligt. Förutom ovan nämnda förändringar är kyrkans exteriör välbevarad från byggnadstiden och kyrkan utgör en god representant för en typ av kyrkor som uppfördes vid 1700-talets slut i Småland.

Invändigt har kyrkan genomgått flera renoveringsfaser som var och en lämnat sitt avtryck i kyrkorum och övriga utrymmen. Som många nyklassicistiska kyrkor utfördes Långasjö kyrka med trätunnvalv, stora fönsteröppningar, sluten bänkinredning med bänkar i direkt anslutning till ytterväggarna, dominerande korparti med altarpåställning och ett läktarparti utformat

som motvikt till koret. Det dröjde några år innan man hade råd att fullt färdigställa inredningen i kyrkan. Altarmålningen tillkom först 1803 och läktarorgeln 1837. Den gamla kyrkans predikstol brukades ändra fram till 1863 då den nuvarande klassicistiska tillkom. Under 1800-talets senare del gjordes de markerade omfattningar kring kordörrar och altartavla, långhustaket höjdes något och altarringen byggdes om. Orgelhus och orgelverk är bevarade sedan 1830-talet, om än något förändrade. Även läktarpartiet med bänkar (sannolikt starkt ombyggda) och utan 1900-talets allt vanligare läktarunderbyggnad är välbevarat. År 1957 togs altartavla och omfattning ned och ersattes med dagens altartavla, vilket upplevelsemässigt innebar en stor förändring i kyrkorummet. Bänkinredningen i långhuset har byggts om några gånger och flera bänkar tagits bort både i öster och väster. Den största förändringen är avkortningen mot väggarna, vilket inte bara förändrade bänkarna utan också upplevelsen av kyrkorummet. Bänkinredningen är dock i grunden samtida med kyrkan och har således ursprung i 1700-talet. De bevarade korbänkarna är också kulturhistoriskt värdefulla. Färgsättningen i kyrkorummet har förändrats genom åren. Sannolikt var ursprungskulörerna hållna i främst vitt och grått samt guld. Dagens färgsättning med bl a rött, svart och gult är något främmande för kyrkorummet, men utfördes som en anpassning till den nya altartavlan i början av 1960-talet.

Av kyrkans övriga utrymmen bör vapenhuset lyftas fram. Det är det enda utrymme där kyrkans ursprungliga kalkstengolv ännu ligger och här har inga större ombyggnader skett. Även sakristians vind är relativt orörd med gammalt golv och taket av bemålat virke, sannolikt från den gamla kyrkan. Av övriga byggnadsdelar kan ytterdörrar och innerdörrar från 1800-talets senare del framhållas. Från den välkände arkitekten Bobergs renovering på 1930-talet märks de plywoodinklädda dörrarna i kyrkorummet (gamla dörrar bakom), södra vindfånget, vissa armaturer m m. 1950 till 70-talens förändringar gav bl a i stort nuvarande färgsättning i kyrkorummet, altartavlan, altaret och dopfunten av granit samt tegelgolvet i sakristians förstuga.

Inventarier

Samtliga kyrkans inventarier har ett kulturhistoriskt värde då de utgör en del av kyrkans och församlingens historia. Några av inventarierna kan dock ytterligare framhävas. Från Långasjö gamla kyrka finns flera inventarier bevarade. Bl a gäller det triumfkrucifixet i koret som daterats till 1400-tal, skulpturer från gamla predikstolen, epitafium, dörr från bänkinredning och kyrkklockor. Med nuvarande kyrka starkt sammanhängande är bl a orgelfasad, orgelverk, predikstol, psalmnummertavlor, ljuskronor m m. De senare tillskotten i form av t ex den stora altartavlan och ytterliga målningar av Långasjökonstnärinnan Elisabeth Bergstrand-Poulsen har en stark samhörighet med kyrkans 1900-talshistoria.

För ytterligare kommentarer kring inventarier hänvisas till tidigare utförda arbeten. Kyrkans bemålade inventarier och viss fast inredning har inventerats av konservatorsateljén vid länsmuseum i Jönköping år 2002. Inventeringen redovisas i rapporten "Inventeringsresultat med rekommendationer, Långasjö kyrka" sammanställd år 2004. Rapporten innehåller såväl en allmän bedömning av inventariernas tillstånd, klimat och förvaringsförhållanden, som en objektsvis redovisning av skador eller andra problem. Analysen föreslår också en handlingsplan för åtgärder och rekommendationer för förebyggande arbete. Rapporten finns i sin helhet i kyrkans vård- och underhållsplan. För flera av kyrkans inventarier anses behovet av konserveringsarbeten vara akut. I rapporten uppmärksammas också den problematiska förvaringen av inventarier tagna ur bruk, framförallt på sakristians vind. Församlingen arbetar under 2005 med att upprätta en handlingsplan för att tillsammans med Jönköpings läns museums konservatorer komma tillrätta med situationen. En omfattande dokumentation

av Långasjö kyrkas lösa inventarier gjordes 1982 av Kalmar läns museum. Dokumentationen finns i Kalmar läns museums arkiv och i Långasjö församlingsarkiv. Den kompletterar Jönköpings läns museums inventering genom att de objektsvisa beskrivningarna inte begränsats till bemålade inventarier. Här beskrivs även inventarier av metall, textil, sten, papper och omålat trä. Inventarierna redovisas med bild och relativt utförlig text. Kommentarer om skick och förslag till åtgärder ges emellertid endast undantagsvis. Utöver ovan angivna inventering från 2002 och dokumentation från 1982 finns en inventarieförteckning upprättad av Långasjö församling, vilken nu uppdateras inom ramen för arbetet med vård- och underhållsplanen.

Händelselista

Baserad på arkivhandlingar i Kalmar läns museums topografiska arkiv (KLM), Antikvarisk topografiska (ATA) arkivet på Riksantikvarieämbetet, Stockholm, diverse litteratur samt information framtagen av församlingen bl a genom det lokala församlingsarkivet.

Årtal	Händelse	Källa
1789	Kyrkan färdigställdes.	KLM
1794	Invigning av kyrkan	KLM
1803	Ny altartavla infogad i korväggens rundbågiga nisch.	SvK
1806	Golv av kalksten lades i koret (ev i hela kyrkan?) enligt sten i korgolvet som fanns där 1829.	ATA
1837	Läktarorgel med 12 stämmor. Byggd av J.P. Åberg, Vassmolösa.	Svk, ATA
1863-64	Större interiör renovering. Sannolikt förändrad tornöverbyggnad. Troligen tillkom nya omfattningar kring kordörrar och altarnischen. Äldre inventarier som epitafier borttagna.	SvK
1843	Reparation av orgeln.	ATA
1857	Genomgång av orgeln.	ATA
1863	Orgeln ombyggd av C A Johansson.	SvK
1863	Ny predikstol av trä med ljudtak. Byggd av orgelbyggaren Johannes Magnusson efter ritning av ÖIÄ.	SvK
1890-94	Större interiör renovering. Nytt pärlspontat innertak, indelat med segmentband. Ommålning av interiören med gulbruna/gulgrå väggar och altarring, predikstol, orgelfasad och läktarbarriär vitmålade. Bänkinredning i ekfärg. Värmeugnar installerade.	SvK
1915	Ny dopfunt av ek skänkt till kyrkan. Tillverkad av snickaren Aldo Nilsson, Långasjö och donerad av lantbrukare förre	ATA

	kyrkovärden C. O. Petersson i Koppekull.	
1928	Nytt orgelverk. N Hammarberg, Göteborg. Bibehållen orgelfasad.	SvK
1933-34	Exteriör och interiör renovering under ledning av arkitekt Paul Boberg, Växjö. Byggmästare: I Petersson, Braås. Målarmästare: O. Johansson, Ramkvilla. Plåtslageriarbeten: bröderna Sjöblom, Långasjö. Värmeanläggning: O. Franzén, Lindås. <u>Exteriör:</u> Omläggning av södra långhustaket samt takytor på sakristia och torn med ekspån. Översyn och komplettering/reparering av övriga takytor, snickerier, plåtarbeten och takavvattning. Ny yttertrappa i väster. Rengöring samt lagning och avfärgning av fasader samt upptagning av ventilationsgluggar. Pannrum byggdes i sockenstugans källare. Lanterninens fasader och snickerier målades samt tornets ljudluckor. <u>Interiör:</u> Nytt golv i hela kyrkan, utom i vapenhuset. Nya ytter- och innerbågar i fönstren. Spegeldörrar kläddes med plywood mot kyrkorummet. Vindfång vid södra ingången. Viss ombyggnad av bänkinredning, ev helt ny bänkinredning på läktaren. Nytt innertak. Väggarna kalkavfärgades i gul ton och taket målades i blågrön kulör. Övriga snickerier målades i en ljusgrå färgskala med marmorering på bl a taklist, omfattningar till kordörrar och altartavla, predikstol och orgelhus. I vapenhuset byggdes ny trappa. Ny trappa från sakristian till vinden, som iordningsställdes för förvaring.	ATA, SvK
1934	Konservering av triumfkrucifix utförd av konservator Sven Wahlgren, Kalmar.	ATA
1937	Elinstallationer till läktare och torn.	Församlingens arkiv
1943	Elinstallationer. I kyrkans ljuskronor monterades elektriskt ljus. Efter handlingar upprättade av Olofströms kraftaktiebolag.	ATA
1943	Konservering av vapensköld, fyra evangelistskulpturer och en mindre altartavla (signerad S A Spith 1803) utförd av konservator Sven Wahlgren, Kalmar. Efter konservering placerades inventarierna i kyrkorummet. Tidigare hade de stått på sakristians vind.	ATA
1944	Dialog mellan församling och Riksantikvarieämbetet om en upphängningsanordning till en sanctusklocka i församlingens ägo, för möjlig placering i kyrkorummet. Förslag kommer från Riksantikvarieämbetet.	ATA

1947	Konservering av ett av kyrkans votivskepp (Venus, en fregatt med 40 kanoner daterad 1829) utförd av konservator Sven Wahlgren, Kalmar. Installerades i kyrkan 1950.	ATA, församlingens arkiv
1951	Kyrkan undersöker möjlighet att installera toalett i vapenhuset. Arbetet utförs inte.	ATA
1952	Komplettering av belysning i kyrkorummet genom lampetter av mässing och glas placerade i kyrkorummet. Förslag av H. Bergmans ingenjörbyrå i Karlshamn.	ATA
1955	Takstolarna förstärktes och tornspiran förgylldes.	Församlingens arkiv
1957	Altare av trä byggdes i sakristian.	Församlingens arkiv
1957	Ny altartavla av Elisabeth Bergstrand-Poulsen. Förslag till altarpuppställning med den nya tavlan utfördes av länsarkitekt Hand Lindén i Växjö. Altarnischen murades igen och gamla omfattningen revs. Ett nytt altare av röd granit tillkom också.	ATA, SvK
1961-62	Större renovering efter planer utarbetade av länsarkitekt Hans Lindén, Växjö och Rejlers ingenjörbyrå. Huvudentreprenör: Firma Kyrkorestaureringar, Nybro med byggmästare: Birger Johansson. Elinstallationer: Emmaboda El AB. Sanitet: Firma Sanitet & Värme, Vissefjärda. <u>Exteriört:</u> Ytterdörrarna kläddes med kopparplåt. <u>Interiör:</u> Ommålning av hela interiören med tak, väggar och fast inredning i anpassning till den nya altartavlan, främst i gult, svart, grått och rött. Reducering av antalet bänkar i öster och väster. Flyttning av korbänkar. Altarringen öppnades upp. Utvidgning av koret. Omdisponering av ljuskronor. Även målning i kyrkans andra utrymmen. Tegelgolv i sakristians förstuga. Omläggning av värmesystem från varmluftsuppvärmning till varmvattensystem, samt installation av vatten och avlopp. Toalett i sakristians förstuga. Diverse elinstallationer.	ATA
1961-62	Elektrisk klockringning installerad.	KLM
1961-62	Hörtelefonanläggning installerad.	ATA
1963	Storklockan och lillklockan lagades av firman Thubalka i Vejle, Danmark.	ATA
1970	Läktarorgel med 12 stämmor renoveras/rekonstrueras av J. Künkel, Lund.. Ursprungligen byggd 1837 av orgelbyggaren J. P. Åberg från Vassmolösa. Bibehållen orgelfasad.	ATA

1970	En bänkdörr från Långasjö gamla kyrkan återfanns på en gård i Plaggebo by, Långasjö. Bänkdörren skänktes till församlingen.	KLM
1971	Ny prydnad till orgelläktaren ”Harpa och basuner” av konstnärinnan Eva Spångberg, Växjö efter donation av fru Helga Karlsson, Sibbahult.	KLM
1971	Exteriör renovering under ledning av byggmästare G. Björk, Nybro. Nedknackning av all puts, utom på tornets övre del. Omputsning och avfärgning av fasader. Omläggning av trappor vid entréer. Allt fönsterglas i långhusets ytterbågar byttes ut. Ny fönsterbåge till litet blyinfattat fönster på tornets norra sida. Översyn och ommålning alla snickerier. Omförgyllning av tornets kors och kula. Översyn av spåntak med tjärning samt översyn av plåtarbeten på tak.	ATA
1972	Ny dopfunt av röd granit. Ritad av J Thelin, Långasjö. Tillverkad av Emmaboda gravårdsstenhuggeri. Anskaffad för medel skänkta av Per Fredrik Mauritz Hjalmar Johansson.	ATA
1972	Kyrkomuseum anordnas på sakristians vind.	AL
1974	Reparationer i sakristian och sakristians förstuga. Bättring av målade ytor och reparation av befintliga skåp.	ATA
1976	Ny ljusbärare av järn i kyrkorummet. Tillverkad av Stig Fransson, efter ritning av komminister Johan Thelin. Skänkt till minne av makarna Karl och Signe Alexandersson, Råamåla, Långasjö.	KLM
1979-80	Interiör renovering under ledning av byggmästare Martin Johansson. Sidogångarna upptagna genom att bänkarna kortades av. Bänkinredningen ommålad. Befintlig beklädnad längs väggarna bibehölls delvis. Nya gavlar av furu tillverkades mot sidogångarna. Sannolikt ommålning av fast inredning. Lasering av golvet.	ATA, KLM
1979-80	Ljudanläggning installerades i kyrkan. Altarrundelns knäfall justerat.	ATA
1986	Renovering av altarring. Utfört av Elvin O Karlsson.	Församlingens arkiv
1989	Nyckeln och låset till Långasjö gamla kyrka skänktes till församlingen av bonden Lage Karlsén, Brännamåla.	KLM
1990	Högtalaranläggning och slinga ersattes.	Församlingens arkiv

1990	Omtjärning av spåntak.	Församlingens arkiv
1992	Takarbeten. Kopparplåt lades på torntaket som tidigare haft spåntak. Lanternintakets kopparplåt lades om. Målning av lanternin och tornets snickerier samt omförgyllning av kors. Komplettering av takavvattning. Diverse reparationer. Troligen nytt undertak på lanterninen. Korset omförgylldes.	KLM, ATA
1994	Kulverten mellan sockenstugan och kyrkan lagades och fjärrvärmeledningarna byttes ut.	KLM
1997	Konservering av mässhake märkt 1688 med foder från 1400-talet. (Förvaras på Smålands museum)	KLM, ATA
2000	Tjärning av kyrkans spåntak av ek utförd med tjära av fabrikat ”Skogens kol”.	KLM
2003	Målning av fönster i blågrå kulör	Församlingens arkiv
2003	Två textilskåp byggdes på orgelläktaren, ett i norr och ett i söder, varvid två bänkrader på var sida togs bort.	KLM

Källor

Församlingens arkiv	Långasjö församling, arkiv i prästgården.
ATA	Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet
KLM	Kalmar läns museums topografiska arkiv
Kulturmiljöbild	Riksantikvarieämbetets digitala bilder
SvK	Kyrkobyggnader 1760-1860, del 2 Småland, Öland, Uppsala 1993
AL	Liepe, Anita, Långasjö kyrkomuseum, Långasjökrönikan 1972

Elgqvist, Eric, Långasjö - försök till en sockenbeskrivning, Emmaboda 1934

Larsson, Lars-Olof, Småländsk bebyggelsehistoria del 1 Från vikingatid till Vasatid 1: 1-4, Växjö 1981

NE band 12,(om Långasjö), Höganäs 1993

Redin, Jan, Kring Långasjö kyrka i sjuhundra år, Emmaboda 1989

Vassi, Heidi (red), Kyrkobyggnader i Kronobergs län, Falun 1998

Vejde, P. G. Gård och by i Långasjö socken, Emmaboda 1978

Muntliga uppgifter från Stig Hermansson, Lars Peterson och Jan-Erik Fransson